

UCH BEPRÖVAD ERFARENHET I SKOLAN – DET HÄR BRUKAR GÅ BRA

Tomas Kroksmark
Professor emeritus

SUMMARY

The Swedish Education Act (2010) states, "Education should be based on research and proven experience" (Chapter 1 § 5). Proven experience thus becomes an important concept in education, and if it is to be used it should be defined within the framework of school activities covered by the Act.

The purpose of the study is to establish a definition of 'proven experience' through lexical and conceptual expositions of the terms and concepts of 'proven' and 'experience' alone and in combination with each other. The goal is that the definition should be used in a conscious way to develop the teaching profession and the Swedish school system.

The theoretical basis of the study is life-world phenomenological hermeneutics. The method is called inductive close reading of key texts dealing with the basic terms and concepts. The selection was made from official, scientific and a limited number of texts in which philosophers treat 'proven' and 'experience' and 'proven experience'. The method supports three different dimensions in a spiral analysis: interpretation, concentration and meaning.

The overall conclusion is that proven experience in education exists as an ongoing, unconscious or conscious and subjective professional action. It aims at deliberately reaching a predetermined learning with practical wisdom ($\varphi\rho\acute{o}\nu\eta\sigma\iota\varsigma$; phronesis) that should be seen in action as something that shows itself as something; content or meaning. Something that can be offered as an enlightened act but is not possible to be systematically copied by professionals in schools.

SAMMANFATTNING

Den svenska skollagen (2010) kräver att, "Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" (Kap 1 § 5). Beprövad erfarenhet blir därmed ett centralt begrepp att tolka, förstås och användas av lärare, rektorer och chefer som är verksamma inom svensk skola. Om begreppet ska utgöra en aktiv komponent i skolans utveck-

ling måste det definieras inom ramen för den skolverksamhet som omfattas av lagen.

Syftet med studien är att fastställa en definition av "beprövad erfarenhet" genom lexikala och begreppsliga utläggningar av termerna "beprövad" och "erfarenhet" var för sig och i kombination med varandra. Målet är att definitionen ska kunna användas på ett yrkesmedvetet sätt för att specifikt utveckla läraryrket och det svenska skolsystemet i allmänhet.

Den teoretiska grunden för studien ligger inom den livsvärldsfenomenologiska hermeneutiken. Metoden kallas induktiv närläsning av centrala texter som begreppslägger de grundläggande termerna (jfr Hsieh & Shannon, 2005). Urvalet är gjort från offentliga och vetenskapliga texter samt ett begränsat antal skriftställningar där filosofer behandla "beprövad" och "erfarenhet" liksom "beprövad erfarenhet". Metoden stöds via tre olika dimensioner i en spiral analys: tolkning–koncentration–mening.

Den övergripande slutsatsen är att 'beprövad erfarenhet' i skolan finns som en pågående, omedveten eller medveten och subjektiv professionell handling. Den syftar till att nå nya professionella insikter som inte är vetenskapligt belagda. 'Beprövad erfarenhet' ligger närmast eller är detsamma som Aristoteles kallar praktisk klokskap (φρόνησις; fronesis) eller lärares praktiska klokskap. Den praktiska klokskapen är något som syns i handlingen som något som visar sig självt som något. Något som kan erbjudas som en upplyst handling men som inte systematiskt kan kopieras av professionella i skolan.

INLEDNING

För att vinna reda och sanning i våra omdömen måste vi giva orden en fast betydelse, vad de ingalunda i regel ha. Ganska få torde ha gjort sig reda för vad de mena med förstånds bildning, eller med civilisation eller lycka, och följderna blir att de ej kunna redigt tänka över eller diskutera dessa saker.
(Hans Larsson, 1926).

Vårt ämne är 'beprövad erfarenhet'. Orden och begreppet är en viktig del av skolans arbete och utveckling eftersom det lanserades i den svenska skollagen (SFS 2010:800), som trädde i full kraft under 2011. Lagen säger i Kap 1 § 5 att "Utbildningen ska

vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”. Formuleringen är klassisk i svensk begreppsbildning (Sahlin, 2016) då den i formell mening går tillbaka på 1890-talets krav inom vården. Numera återfinns formuleringen i bland annat högskolelagen, socialtjänstlagen men också i Miljöbalken (Sfs 1998:808). För skolans del betyder skollagens Kap 1 § 5 att den undervisning som meddelas och det lärande som sker i barn, ungdoms- och vuxenskolan,¹ ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vad såväl innehåll som undervisningens och lärandets metoder beträffar.

Vetenskap och beprövad erfarenhet har blivit till något mycket viktigt för allt som har med svensk skola att göra. Begreppen påverkar våra myndigheter (Skolverket, Skolinspektionen), de politiska nämnderna i kommunerna (eller motsvarande), förvaltningschefer, rektorer och lärare inom de områden som skollagen omfattar (se not 1) men också vårdnadshavare och medborgare för övrigt. Även den skolnära² forskningen påverkas av skollagen. Problemet är att begrepp som ’vetenskaplig grund’ och ’beprövad erfarenhet’ saknar högt preciserade definitioner. Vad menar lagen med vetenskap och vad är beprövad erfarenhet *i skolan*? Oklara definitioner bidrar till att tillämpningen av begreppen blir lika oklara och med det följer ofta, att de lämnas oberabete (jfr Hans Larsson ovan). Särskilt tydligt blir detta då det gäller ’beprövad erfarenhet’: ”Vems eller vilkas beprövade erfa-

¹ Skollagen omfattar: förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare samt fritidshemmet.

² Begreppet ’skolnära’ används på olika sätt (jfr Aho, Henriksson Persson & Larsson, 2016). Vetenskapsrådet (2015; 2015a) nyttjar också begreppet. Här använder jag det som synonymt med *forskning i skolan*.

renhet talar vi om och hur omfattande ska erfarenheten vara för att räknas som beprövad? Krävs både vetenskap och beprövad erfarenhet? Eller räcker endera?” (Sahlin, 2016, s. 7)

Skollagen är en sk ramlag, som innebär att den innehåller grundläggande riktlinjer och uppställer generella mål för undervisningen och lärandet utan att reglera dessa i detalj. En ramlag ska ge utrymme för frihet och flexibilitet i tillämpningen, som ska anpassas efter skiftande omständigheter i det enskilda fallet. Mot den här bakgrunden blir det av stor betydelse att de verksamma vid våra myndigheter, i kommunerna och bland yrkesverksamma i skolan har en djupare förståelse av innebörden av ramlagens mest grundläggande begrepp – så att den kan tillämpas på ett stringent sätt. Med detta följer ett lokalt ansvar eftersom en ramlag inte kan vänta in prejudicerande domar inom rättsväsendet som på en generell nivå talar om vad som menas med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, hur begreppen ska användas och vad de förpliktigar till på olika nivåer. Snarare är det experter och sakkunniga som ska tolka och beskriva lagens betydelse och användning på ett sådant sätt att den får bästa tänkbara effekter.

Sahlin (a.a.) ställer frågan om lagen avser vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet – i betydelsen både ock, eller om paragrafen ska läsas som ”vetenskaplig grund *eller* beprövad erfarenhet” – i betydelsen antingen eller? Skillnaden blir omfattande och får stora praktiska konsekvenser. Möjligen är det så att kravet på både ock blir alltför omfattande, särskilt om begreppen har skilda betydelser.

Studier (Rapp & Kroksmark, 2016; Rapp, Bergmo Prvulovic, Hansson & Kroksmark, 2017; Åman & Kroksmark, 2018) visar

inte oväntat att begreppen 'vetenskaplig grund' respektive 'beprövad erfarenhet' är vaga bland rektorer och lärare i skolan. Det har sina orsaker i att lagens krav är nya (2011) och att det inte föreligger någon tydlig vetenskaplig tradition i skolan, att lärarna på den punkten skiljer sig från andra professioner där forskningsgrunden är självklar, att det inom lärarutbildningarna inte sker någon avancerad vetenskaplig skolning och att det inte heller finns forskande lärare i skolan i nämnvärd utsträckning. Frågan är nu vad som exakt menas med 'vetenskaplig grund' och 'beprövad erfarenhet' i skolans vetenskapligt virgina praktik.

STUDIENS SYFTE

Syftet med studien är etablera en skol- och utbildningsgrundad definition av begreppen 'beprövad', 'erfarenhet' och 'beprövad erfarenhet'.

STUDIENS TEORETISKA OCH METODISKA UTGÅNGSPUNKTER

I den här texten ska jag analysera, beskriva, begreppslägga och definiera 'beprövad', 'erfarenhet' och 'beprövad erfarenhet' inom en regional livsvärld som utgörs av den del av den svenska skolan som omfattas av skollagen (se not 1). Analysmetoden benämns *hermeneutik* (Gadamer, 1989; Ricœur, 1980; Ödman, 1979). Den innebär här ett koncentrerat fokus på något eller några få begrepp där dels den lexikaliska bestämningen läggs ut och dels en tolkning av begreppets innebörd (begreppsläggning). Den lexikaliska delen bygger på etymologiska och terminologiska bestämningar som inom språkforskningen bestämts som allmänt vedertagna (jfr Chomsky, 1975).

Den begreppsliga delen bygger på livsvärldsfenomenologiska tolkningar av termernas innebörd, så som de lever och används i

samtiden och av olika parter, dvs det som visar sig (för någon) och vad innebörden blir i visandet? Den teoretiska grunden ligger här inom existensfilosofin eller den livsvärldsfenomenologiska hermeneutiken (jfr Heidegger, 1927; Gadamer, 1989). Metoden är induktiv närläsning av centrala texter som behandlar grundbegreppen (jfr Hsieh & Shannon, 2005). Urvalet har gjorts från myndighetstexter, vetenskapliga texter samt ett begränsat antal texter där filosofer behandlar 'beprövad' och 'erfarenhet' och i ordkombinationen 'beprövad erfarenhet'. Metoden hantarer tre olika dimensioner i en tolkningsspiral: tolkning → koncentration → innebörd. Tolkningen och koncentrationen bidrar till att en hermeneutisk båge skapas: α -förståelse → förklaring → β -förståelse. Denna process blir en tillsägelse från texten att föra tolkningen vidare, där en ny tolkning är unik då den görs med utgångspunkt i tidigare tolkningar (jfr Vikström, 2005:27ff). Tolkningen avslutas då en ny förståelsehorisont etablerats.

RESULTAT

Utbildning är det ord som är valt i lagtexten. Det är 'utbildningen' som ska vila på beprövad erfarenhet. Ordet och begreppet blir avgörande. Det kunde ha varit 'skolan', 'verksamheten', 'undervisningen' eller till och med 'lärandet', som ska vila på beprövad erfarenhet. Men skolan och verksamheten som begrepp är alltför stora. De omfattar bland annat skolskjuts och vaktämsteri. Områden som knappast låter sig förvetenskapligas i pedagogisk mening. Däremot kunde 'undervisning' och 'lärande' ha valts, om alla lärargrupper enats om att de undervisar och att deras elever lär. Men nu är ordet 'utbildning' valt. Det avser i lexikalisk mening 'systematisk undervisning och träning som

ger kunskaper och färdigheter för visst yrke'.³ Det betyder att undervisnings- och lärandebegreppen ligger inom begreppet utbildning men att det i sin lexikala bestämning också ska vara yrkesinriktat. Ordet 'utbildning' i lagtexten kan därmed uppfattas som ett problem, eftersom stora delar av barn-, ungdom- och vuxenskolan inte är utbildningar i ordets lexikaliska mening. Å andra sidan använder Vetenskapsrådet ordet i sammansatt form som 'utbildningsvetenskap' och avser då inte endast forskning inom yrkesutbildning eller yrkesfortbildning. Snarare har man en mera öppen bestämning av vad som är 'utbildningsvetenskap': "Utbildningsvetenskap handlar om forskning om lärande, kunskapsbildning, utbildning och undervisning" hävdas det på Vetenskapsrådets hemsida (Vetenskapsrådet, 2016; jfr Kroksmark, 2003). Ordet används därmed i en vidare mening, som ett paraplybegrepp, där ett flertal termer med vitt skilda betydelser innefattas.

Den lexikaliska bestämningen av ordet beprövad

I det följande bestäms orden 'beprövad' och 'erfarenhet' lexikaliskt var för sig. Ordet 'beprövad' har vi haft i det svenska språket sedan år 1615. Det är inlånat från tyskans 'erprobt' med vilket avses: "*något som har prövats med framgång under tillräcklig tid.*"

I svenskan innehåller ordet 'bepröva' prefixet 'be-' i kombination med verbet 'pröva(d)'. Prefixet 'be-' gör verbet transitivt, vilket innebär att det påverkar någon eller något. Jämför till exempel vattna – bevattna; fria – befria; gjuta – begjuta etc. Om

³ Samtliga lexikaliska bestämmningar av *ord* i denna artikel är hämtade från Nationalencyklopedins Ordbok, Band 1-3, 1996 utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet under redaktion av Sture Allén; eller från Östergren, O. (1981). Nuvenssk ordbok. Band 1-5. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

endast verbet 'prövad' använts, istället för 'beprövad', hade det inneburit att vi genom erfarenheter hade kunnat undersöka riktigheten i något. Med 'prövad' menas att: 'utföra ett prov som är abstrakt eller något mer komplicerat'. Med 'prov' i sin tur avses att 'prova något konkret'. I engelskan används ordet 'proven' som synonym med beprövad, ur 'prove' som har betydelsen 'is to give proof' (Webster, 1972) hämtat i sin tur från latinets 'pro-batur'; 'att döma av det goda i en sak' (Skeat, 1995). Ordet 'prova' ('prövad') ligger närmare termerna 'evindens' och 'best practice' än vad 'beprövad' gör.

Den ovan angivna bestämningen av 'beprövad' innehåller åtminstone två viktiga relativiseringar. Det sägs att 'beprövad' är något som prövats "med framgång", vilket innebär att det som prövats alltid ska ställas mot en given mall, mot vilket det ska vara möjligt att fastställa en relativ framgång för att det som prövats ska fylla ut bestämningen be-prövad. Likaså görs bestämningen av 'beprövad' så att något ska ha "prövats", vilket ger betydelsen "att utföra ett prov som är abstrakt." För att i lexikalisk mening nå anspråket på 'beprövad' krävs i första hand att något abstrakt ska ha prövats av någon. Vidare heter det, att det som prövats också ska ha varit "framgångsrikt". Det är oklart varför denna specifika bestämning finns med, då sådant som prövats utan framgång också borde kunna ses som 'beprövat' – i betydelsen 'så ska vi inte göra'. Därtill sägs att det som prövats ska ha gjorts under "tillräcklig tid". Ordet 'tillräcklig' avser något "som har en omfattning som svarar mot behovet" och med 'tid' menas "en abstrakt men mätbar grundstorhet som kan uppfattas såsom analog med de rumsliga dimensionerna och omfattar det förflutna, nuet och det tillkommande". 'Tillräcklig tid' kan därmed bestämmas så att det som prövas ska prövas så länge att det svarar mot de behov som med framgång ska upp-

yllas. Mot den här bakgrunden kan vi förstå ‘beprövad’ på så vis att ordet kräver: *att något abstrakt är prövat av någon under så lång tid som behövs för att det prövade ska ses som framgångsrikt.*

Problemet med bestämningen är ordet ‘framgångsrikt’ då det ges betydelsen ”uppnått goda och säkra resultat” av viss verksamhet. Om något ska anses vara beprövat diskvalificeras därmed allt som inte är framgångsrikt samtidigt som den tid som krävs för att något ska ses som framgångsrikt måste omfatta just den tid som krävs för att det som görs ska ha uppnått goda resultat. En något enklare och klarare bestämning av ordet ‘beprövad’ kan vara: *att något abstrakt är prövat av någon så att det prövade kan ha gett goda och säkra resultat – oavsett om det är framgångsrikt eller inte.* Problemet nu blir istället ordet ‘säkert’. När kan något anses vara säkert – är det ens möjligt att fastställa ett sådant tillstånd? I sammanhang som har att göra med en utbildning som ska vila på beprövad erfarenhet är det emellertid av stor betydelse att det som används i skolan är beprövat med säker framgång – att det leder till något som är bättre än vad det var tidigare. Det innebär att själva aktiviteten beprövad erfarenhet kan vara framgångsrik men den måste inte vara det för att förtjäna benämningen beprövad.

Den lexikaliska bestämningen av ordet erfarenhet

Ordet ‘erfarenhet’, bildat ur verbet ‘erfara’ har vi använt i svenskan sedan år 1657, av tyskans ‘erfahren’ i betydelsen: *”genom egen upplevelse bli medveten om något sammanhang”.*

Ordet ‘upplevelse’ har betydelsen: *”att ha varit med om något som direkt berörd part”*; ‘medveten’ som innebär att ha *”nått ett djupare mått av insikt”* alternativt *”veta med sig”* samt *”sam-*

manhang” som avser ”anknytande eller omgivande omständigheter”. Med erfarenhet bör då menas *egen praktisk upplevelse, som gett upphov till en djupare insikt än vad en vardagserfarenhet ger. Erfarenhet i det här fallet behöver inte vara förbunden med teoretiskt vetande.*

Sammantaget är den lexikaliska betydelsen av ‘beprövad erfarenhet’ *något abstrakt och icke-teoretiskt som är praktiskt prövad av någon så att det prövade kan ses som säkert och framgångsrikt och som gett upphov till en djupare insikt.*

DEN BEGREPPSLIGA BESTÄMNINGEN AV ORDET BEPRÖVAD ERFARENHET

I en artikel från 1997 konstaterar Ragnar Levi, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), att: “Det olyckliga med begreppet ‘beprövad erfarenhet’ är att det saknar en bra definition. Alla tycks lägga olika innebörd i uttrycket, och det blir oklart vad man egentligen menar.” (Levi, 1997). Grönblad och Sandström (2013) har sammanställt tre experters definitioner av begreppet beprövad erfarenhet: Ingemar Bohlin, Göteborgs universitet, Ingrid Carlgren, Stockholms universitet, Tomas Kroksmark, Högskolan i Jönköping som enats om följande definition:

Beprövad erfarenhet innebär att yrkesutövare inom ett visst fält [...] stödjer sig på erfarenheter som prövats under en längre tid och är dokumenterade.
(Grönblad & Sandström, 2013).

Håkansson och Sundberg diskuterar beprövad erfarenhet i boken *Utmärkt undervisning* i rudimentära termer och hävdar att: “[...] forskningen om undervisning och lärande (»kunskap om«) och

den beprövade erfarenheten (»kunskap i«) [...]” (Håkansson & Sandberg, 2012, s 171). I deras bestämning blir beprövad erfarenhet detsamma som praktisk oreflekterad yrkeskunskap. Precisionen i en sådan avgränsning är otillräcklig som innebär att den också är oanvändbar. I Läkartidningen (2007) hävdar Maria Jacobsson, jurist på tillsynskansliet vid Socialstyrelsen, att:

Beprövad erfarenhet innebär sådana metoder som används inom vården och anses vara verksamma. Det som läkarkollektivet anser vara en inarbetad praxis kan innefattas här. Man kan säga att det man lär sig under läkarutbildningen är grunden. Sedan utvecklas givetvis erfarenheterna allt eftersom forskningen går vidare. [...] Hur lång tid denna praxis ska ha använts är inte klarlagt. Inte heller vilka professioner som ska ha prövat dem och hur länge. (Jacobsson, 2007).

Bestämningen är förhållandevis vag men kontentan tycks vara att det som läkare ser fungerar i vården men som saknar vetenskapliga belägg är det samma som beprövad erfarenhet. Samtidigt gör Jacobsson en koppling till forskningen på så vis att den bildar förutsättningen för beprövad erfarenhet. Sammantaget löser emellertid inte Socialstyrelsens jurist problemet. Hernborg hävdar vidare (Läkartidningen a.a.):

Vetenskap och evidensbaserad medicin är man någorlunda överens om, men beprövad erfarenhet är svårare. Det står för en kollektiv ståndpunkt i bemärkelsen »det här brukar gå bra«, så begreppet är inte tydligt. (Hernborg, 2007).

“Begreppet är inte tydligt” konkluderar Hernborg i samma andetag som det sägs att beprövad erfarenhet är det samma som att

“det här brukar gå bra”. Bestämningen blir vardagsempirisk och det finns en ärlighet hos Hernborg som säger att vi vet inte bättre, det föreligger ingen exakt och användbar definition. Det är ett viktigt konstaterande som innebär att begreppet ännu så länge inte är tillräckligt exakt för att det ska kunna användas i sammanhang som är skolans.

Begreppet beprövad erfarenhet har, som det hittills framkommit, flera olika bestämningar, beroende av vem det är som uttalar sig och de som gör så skapar heller inte en helt exakt och användbar definition. Snarare tenderar begreppet att lösas upp. När det gäller skolan och skollagen finns det i förarbetena till lagen inga definitioner eller andra bestämningar av begreppet att ta stöd i. Det har inneburit att bland annat Skolverket sett som sin uppgift att definiera begreppet (jfr Segolsson, Rapp & Kroksmark, 2017). Skolverket säger bland annat: “Beprövad erfarenhet är en erfarenhet som är dokumenterad, delad och prövad i ett kollegialt sammanhang.” (Skolverket, 2012). I samma text konkluderas också: “att en definition av beprövad erfarenhet saknas.” (a.a. s. 4). Men Skolverket säger i ett försök till bestämning att “beprövad erfarenhet är en erfarenhet ...”. (a.a.). Det betyder att det som är beprövat reduceras till blott och bart en erfarenhet. Då blir begreppsläggningen mycket ansträngd. Situationen räddas heller inte genom konstaterandet att “en definition av beprövad erfarenhet saknas.” (a.a.) Det stämmer inte helt och fullt eftersom det snarare finns flera olika förslag till definitioner (se ovan).

Skolverket diskuterar vidare begreppet beprövad erfarenhet mera utförligt i skriften *Forskning för klassrummet. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken* (Skolverket, 2013). Noterbart är Skolverkets perspektiv är forskning för

klassrummet. Formuleringen indikerar en uteslutning av lärare *i* forskningen. Det är universitetens forskare som ska förse skolan med ny kunskap. Avgränsningen är olycklig i en jämförelse med andra professioner där den kliniska/tillämpade forskningen i många fall är självklar. Om beprövad erfarenhet säger Skolverket nu: "Beprövad erfarenhet är systematiskt prövad, dokumenterad och genererad under en längre tidsperiod och av många." (Skolverket, 2013, s. 11.). Bestämningen blir oklar också vid en tillåtande läsning. Med 'systematiskt prövad' kan vi mena antingen 1) att något är systematiskt genom en tydlig metod, med ett öppet deklarerat tillvägagångssätt och ett klart redovisat och konsekvent genomfört tillvägagångssätt, eller 2) att det vi kommer fram till är systematiskt i meningen att det är organiserat eller kategoriserat på ett tydligt och konsekvent sätt. I den senare bestämningen av systematisk beskrivs 'beprövad erfarenhet' som grundad i en absolut princip, en sammanhängande, meningsfull helhet. Med 'dokumenterad' avses något som är inspelat (ljud eller bild) eller nedtecknat. Begrepp som 'systematisk' och 'dokumenterad' utgör förmodligen en avgörande del i en definition av beprövad erfarenhet med den placerar samtidigt beprövad erfarenhet mycket tätt intill vad som krävs för vetenskaplig grund (jfr Hernborg a.a.). Frågan är om grundbegreppen i Kap 1 § 5 i skollagen tål en sådan nivellering. Risken är att skillnaden upphävs där verksamma lärares yrkespraktik inte kan utgöra grunden för kunskapsspridning då den blir behäftad med alltför forskningsliknande krav. Vidare blir formuleringarna "en längre tidsperiod" och "av många" onödigt diffusa och osäkra.

Skolverkets syn på beprövad erfarenhet, om den ska gälla, leder fram till att vi måste ha svar på vad är det för sorts metoder som avses och hur ska organisationen se ut för att klara kraven för beprövad erfarenhet; liksom hur lång tid som krävs och hur

många det är som ska ha prövat något på ett systematiskt och organiserat vis? Vidare säger Skolverket i samma skrift: "För att en erfarenhet ska vara beprövad måste den användas av ett större flertal, vara delad och prövad i ett kollegialt sammanhang och den måste vara dokumenterad." (a.a., s 12). Formuleringen umgås med samma sorts oklarheter som i det föregående citatet – "användas", "ett större flertal" och "i ett kollegialt sammanhang" är inte bara oklara preciseringar, de saknar också nödvändiga argument för sin legitimitet.

Högskoleverket lanserar parallellt med Skolverket en definition av beprövad erfarenhet. Där heter det:

Beprövad erfarenhet är något mer än erfarenhet, också om den är lång. Den är prövad. För detta fordras att den ska vara dokumenterad, i varje fall på något sätt kommunicerad så att den kan delas med andra. Den ska också i ett kollegialt sammanhang vara granskad utifrån kriterier som är relevanta för erfarenhetens verksamhetsinnehåll. Den bör också vara prövad utifrån etiska principer: all erfarenhet är inte av godartat och därmed efterföljansvärt slag. Med en sådan prövning kommer man nära det vetenskapliga arbetssättet även om innehållet kan vara ett annat än det vetenskapligt genererade. (Högskoleverket 2008 citerad i Skolverket, 2013).

Högskoleverket umgås med samma problem som de flesta andra då det gäller bestämningen av begreppet beprövad erfarenhet. Vad menas med att: "beprövad erfarenhet är något mer än erfarenhet"? Det är en kvantitativ bestämning – som kan betyda ett ju mer erfarenhet man har av något desto mer beprövad är den. I ett vardagstänkande låter det rimligt, rent av korrekt, men i en begreppslig prövning och som grund för att säker kunskap ska

kunna användas i skolan, är preciseringen alltför svag eller möjligen felaktig. Vidare är dokumentationskravet inte lika strängt hålllet som hos Skolverket, vilket kan vara en fördel. Högskoleverket talar dessutom i en mindre krävande formulering: “[...] i varje fall på något sätt kommunicerad”. Till detta adderas de etiska principerna, som innebär att: “[...] all erfarenhet är inte godartad och därmed av efterföljansvärt slag.”. Det betyder att man erkänner att alla sorters beprövad erfarenhet, för att förtjäna just den benämningen, inte måste vara god. Förhållandet till det vetenskapliga arbetssättet anges som ”kort”, rent av så nära att någon uppenbar skillnad inte föreligger.

Vi har hittills sett att definitionerna av begreppet ‘beprövad erfarenhet’ är olika men ändå att det föreligger vissa likheter. I det följande ska vi nu ta begreppen var för sig – beprövad och erfarenhet.

BEGREPPET BEPRÖVAD

‘Beprövad’ som vetenskaplig term är i forskningslitteraturen inte begreppslogd annat än så som ordet används i vardagslag. Termen finns i till exempel *Högskoleverkets svensk-engelsk ordbok för den högre utbildningen* men endast tillsammans med termen ‘erfarenhet’ och då är inte utgångspunkten tagen i ‘beprövad’ utan i ‘erfarenhet’: “Erfarenheter som inhämtats i professionell verksamhet kan formuleras och prövas, så kallad beprövad erfarenhet.” (Högskoleverket, 2016). Högskoleverkets definition ger därmed ingen närmare klarhet i vad som menas med ‘beprövad’. Går vi däremot på den engelska motsvarigheten finner vi ordet ‘proven’. Det är också det ordet som ofta används i kombination med ‘experience’.⁴ ‘Proven’, eller ‘prove’ har i svenskan betydelsen ‘bevisad’. ‘Prove’ motsvarar ‘bevis’ eller ‘testad’. Där-

⁴ Termen ‘best practice’ används också som synonym till ‘proven experience’.

med kan vi föreslå att berövad bör ges betydelsen prövad eller testad. Så används ordet också i allmänhet; att någon eller några har testat något.

BEGREPPET ERFARENHET

‘Erfarenhet’ är till skillnad från ‘beprövad’ ett begrepp som har en lång historia inom filosofin. Confucius (551–479 f. Kr.) hävdar: “By three methods we may learn wisdom: First, by reflection, which is noblest; Second, by imitation, which is easiest; and third by experience, which is the bitterest.” I den västerländska filosofin finner vi tidigt begreppet erfarenhet hos till exempel Aristoteles (384 f.Kr.-322 f.Kr.). Han använder det i en vardaglig betydelse för ‘det säregna’; kännedom om något utan att denna behöver vara grundad i teoretiskt vetande. En lärare kan till exempel genomföra undervisning (det säregna) där den teoretiska grunden är okänd eller gömd.

När vetenskapsidealen förändrades under 1600-talet (via t.ex. Francis Bacon, 1561-1626 och Galileo Galilei, 1564-1642) förändras också uppfattningen av bestämningen av erfarenheten. Nu sågs den, i likhet med Confucius, som en process eller metod som leder fram till vetande och kunskaper. Erfarenhet blir då detsamma som metodiskt kontrollerade observationer och experiment som genomförs för att öka våra kunskaper.

Under 1700-talet utvecklade framförallt de engelska empiristerna bestämmningar och definitioner av erfarenhet. Sinnesintryck, sinnesdata eller förnimmelser är kunskapens grund, hävdade de. Det innebär att vi inte kan ha några kunskaper utanför eller bortom det som vi kan erfara (Gud eller objektiva normer). Frågan är hur vi då kan säga att vi vet något om sinnesintrycken och därmed om erfarenheten; om den är individuell och om den

bygger på en rad teorifria sinnesupplevelser. John Locke (Locke, 1690/2016) talar till exempel om vad han kallar 'tabula rasa', vilket innebär att människan ses som ett oskrivet ark papper som undan för undan fylls med sinnesdata och därmed av erfarenheter. Vårt vetande kan enligt David Hume (1739/2002) bestå av att vi gör samma saker om och om igen och ur dessa upprepade händelser förstår orsakssammanhang. Det som framstår som ett problem är att varje erfarenhet är ny och att den bygger på tidigare erfarenheter, vilket innebär att ingen erfarenhet är exakt den andra lik, som i sin tur gör att de i strikt och systematisk mening inte kan bygga på varandra eller delas av andra. Det är på identiskt samma sätt omöjligt att stiga ned i samma flod två gånger, som Herakleitos (senare delen av 500-talet f. Kr.) anses ha hävdad.

Den tyske filosofen Immanuel Kant (1787/1985) tog erfarenhetsbegreppet vidare från empiristerna. Han förslog att grunden till/förutsättningen för våra erfarenheter är *tinget i sig* och *tinget för oss*. Vi hämtar alla våra sinnesintryck från detta ting som blir till sinnesintryck. Till sinnesintrycken måste vi addera människans sätt att strukturera dessa genom en förståndsaktivitet. På så vis blir erfarenheten transcendent – den är på förhand underställd två åskådningsformer (tid och rum). Till dessa adderar Kant tolv kategorier⁵ genom vilka våra sinnesupplevelser organiseras på ett bestämt sätt i en medvetandets syntes. Kant skiljer vidare mellan det han kallar Kunskap *a priori* – den kunskap vi har före erfarenheten, till exempel matematisk kunskap: vi behöver inte ha någon erfarenhet för att till exempel lära oss att $1+1=2$. Denna typ av kunskap är enligt Kant obero-

⁵ De tolv förståndskategorierna är enhet, mångfald, totalitet, realitet, negation, begränsning, ting, orsak, gemenskap, möjlighet, tillvaro och nödvändighet.

ende av erfarenheten. Kunskap *a posteriori* – är den sorts kunskap som vi endast har som en konsekvens av erfarenheten. Denna kunskap täcker det mesta och måste verifieras av erfarenhet.

John Dewey (1938) presenterade en liknande beskrivning av erfarenheten. Han ser den som en kontinuerligt pågående interaktion mellan inre subjektiva och yttre objektiva betingelser.

Every genuine experience has an active side which changes in some degree the objective conditions under which experiences are had. [...] In a word, we live from birth to death in a world of persons and things which in large measure is what it is because of what has been done and transmitted from previous human activities. When this fact is ignored, experience is treated as if it were something which goes on exclusively inside an individual's body and mind. It ought not to be necessary to say that experience does not occur in a vacuum. There are sources outside an individual which give rise to experience. It is constantly fed from these springs. (Dewey, 1938, s 22).

En av Deweys viktiga avgränsningar är att han placerar erfarenheten tydligt inom utbildning: "This principle is involved. [...] in every attempt to discriminate between experiences that are worthwhile educationally and those that are not." (Dewey, 1988, p. 17). Poängen är av betydelse eftersom utbildning – undervisning och lärande i skolan – lever under extraordinära förutsättningar.

Erfarenhetsbegreppet utvecklades samtidigt inom den moderna fenomenologin. Inledningsvis av Edmund Husserl som hävdar

att människans erfarenheter existerar i livsvärlden, senare begreppslagd av Heidegger (1927/2013) som *i-världen-varon*. Människa och värld är ouplösligt förenade på så vis att våra erfarenheter är i världen där det inte går att skilja mellan objekt och subjekt. Människan definierar världen samtidigt som världen definierar människan. Livsvärldsfenomenologins vidare utveckling inom hermeneutiken avgörs i första hand av Hans-Georg Gadamer (1960/1990). Han föreslår att varje erfarenhet förutsätter en tolkningshorisont, där en sådan utgör mängden av de underförstådda begrepp och teorier som föregår vår tolkning av det vetande och den värld som vi befinner oss i. Horisonten blir därmed en del av förförståelsen och förståelsen och den är alltid relativiserad. Den benämns då som hermeneutisk erfarenhet.

Motivet för att förstå erfarenheten på det här sättet är att den inte går att planera på förhand, den kan inte heller kontrolleras.

This experience is the experience of human finitude [...] which determines every occurrence of understanding, whether the task is interpreting a text, or performing a scientific or artistic task or, more generally, putting something in words. (Grondin, 2003, s. 284).

Den erfarenhet som vi nu talar om tar sin utgångspunkt och har sina begränsningar i den fenomenologiska livsvärlden, dvs den mening som människan och världen konstituerar gemensamt; den givna tillvaro som utgör de möjligheter som vi har för att tolka, förstå och veta något. Konstaterandet kan verka begränsande men Gadamer deklarerar att det är just medvetenheten om våra avgränsningar eller begränsningar som gör det möjligt för oss att lära av varandra. Detta kallar han horisontsammansmältningar och innebär att ny kunskap eller nytt vetande uppstår i

möten mellan erfarenheter: i försöken att sammanjämka den egna föreställningen med den som hålls av andra människor.

The horizon is the range of vision that includes everything that can be seen from a particular vantage point. Applying this to the thinking mind, we speak of narrowness of horizon, of the possible expansion of horizon, of the opening up of new horizons, and so forth. (Gadamer, 1989, p. 302)

Denna sammansmältning innebär inte ett omedelbart övertagande av ny kunskap, snarare att vi hör och ser andra perspektiv, prövar dem och försöker förstå.

Genom horisontsammansmältningen skapas en problematik, som ger mening åt våra egna begrepp. Därigenom blir det möjligt för oss att använda oss av dessa begrepp i vår tolkning av texten genom att vi läser texten som ett antal svar på något som vi förstår som verkliga frågor. (Lübcke, 1987, s. 172).

Hermeneutikens förhållande till erfarenhet är relevant för begreppet beprövad erfarenhet i skolan och inom utbildningsvetenskaperna för övrigt, genom att den med hjälp av fenomenologin vidgar tolkningsmöjligheterna från texten till att också omfatta sociala handlingar. Heidegger (1927/2013) och Schütz (1991) talar om mänskliga världar i samtiden (jfr Bengtsson, 2005, s. 40) som gör att hermeneutiken kan användas också inom utbildningsvetenskaperna. Erfarenheten, så som den läggs ut här, förutsätter att den alltid medför en för-förståelse (jfr den fenomenologiska med-erfarenheten) eller en för-dom (att döma före) som ger förutsättningen för att kunna förstå erfarenhetens mening. Vi måste alltså inordna erfarenheten i detta möte och samtidigt

transcendera (överskrida) vår ursprungliga för-dom för att det alls ska vara möjligt att förstå en ny eller en annans erfarenhet.

Den hermeneutiska erfarenhetens anspråk på sanning eller säkerhet bygger på att erfarenhetens innehåll ställs i en dialog mellan helheten – det som utgör kontexten eller sammanhanget – och delarna – det som är enskildheterna. Beprövad erfarenhet avgränsar i vårt sammanhang här det som försiggår i skolan och ingen annanstans.

Skolan är statligt reglerad och utvärderad men med kommunalt genomförandeansvar. Rektorer och lärare som arbetar i skolan är antagna och examinerade vid univeristetsyrkesutbildningar som är godkända, reglerade och finansierade av statliga myndigheter. Rektorer och lärare är också underställda en gemensam skollag, nationella läroplaner och kursplaner och de har arbetstider och rätten till kompetensutveckling som regleras i nationellt giltiga avtal, som är träffade mellan arbetsgivaren och rektorerna/lära-
nas fackliga förbund. I skola och utbildning finns vissa för-givet-tagna principer, traditioner och strukturer som påverkar allt som där görs. Om vi ska förstå undervisning måste den sättas in i det sammanhang som är skolans. Då det gäller handlingar i skolan, är de också relaterade till den individuella lärarens olika kompetenser som yrkesmänniska, vilket också måste vägas in i tolkningar av erfarenheter. I varje annat fall riskerar förståelsen att bli felaktig eller missriktad (jfr Rorty, 1991). Den avgörande frågan blir om vi alls kan uttala oss säkert om erfarenheten eller om den endast är ett uttryck för godtycke och relativism. Frågan är viktig eftersom ett led i erfarenheten är att den ska kunna verifiera eller vederlägga teorier och/eller för-givet-taganden om undervisning och lärande som regionala verkligheter. Enligt Gadamer är det möjligt att med hjälp av hermeneutiken ta sig fram

till säker kunskap, det som är sant: "Wahrheit ist Unverborgenheit" (Gadamer, 1993, s 47), dvs sanning som det ogömda; det som öppnar sig; det icke fördolda. Det är ett sanningsbegrepp som anknyter till äkthet och autenticitet. Sanningen är sådan att den kan delas av andra som också kan bidra till vår kunskap om och våra insikter i den beprövade erfarenheten i skolan. Med hänvisning till Gadamer noterar Dostal:

Truth, then, is not a matter of ahistorical subjective representation secured by scientific method, but is historically situated and limited. (Dostal, 1997. p. 258).

Med detta menas att Gadamer underkänner den vetenskapliga metoden – eller snarare metodologismen och scientismen – som grund för säker kunskap. Han hävdar: "In understanding we are drawn into an event of truth and arrive, as it were, too late, if we want to know what we are supposed to believe" (Gadamer, 1989, p. 490). Han hävdar att kunskap är förståelse som är perspektiviserad där perspektivet säger något om objektet. Det innebär att erfarenheten aldrig kan ge oss den exakta kunskapen eller sanningen, den kan endast bjuda in oss till en dialog i vilken vi måste ge ett svar. Tanken att metoden ska kunna utveckla den säkra kunskapen förkastas till förmån för en humanisering av erfarenhetens innebörd eller mening. Marton & Booth hävdar:

[...] descriptions of experience are not psychological and not physical. They are descriptions of internal relationship between persons and phenomenon: ways in which persons experience a given phenomenon and ways in which a phenomenon is experienced by persons. (Marton & Booth, 1997, p. 122).

Det som vi i vardagslag betraktar som sant är inte detsamma som inom den moderna filosofin. Den utmanar tanken att sanning är en statisk och binär relation mellan människans uppfattningar av ett objekt och objektet i-sig. Snarare bör vi förstå sanning som något subjektivt, ett resultat av en aktivitet där verkligheten presenterat sig för oss. Sanning är på så vis intimt förenad med vår mänskliga existens eller vårt vara: “There is truth – unveiling and unweiledness – only when and as long as Dasein exists”. (Heidegger, 1982, s. 219). “The essence of Dasein lies in its existence” (Heidegger, 1962, p. 42). Han säger att existensen är Daseins sätt (eng: mode, tysk: modus) att vara, inte ett faktum att den finns. Dasein är ansvarig för dess hur-vara och inte dess att-vara (jfr Heidegger s. 1984, 216f).

SAMMANFATTANDE KONKLUSIONER

Några sammantagna karaktäristiska för erfarenheten, så som den beskrivs här, är att den är direkt given. Den visar sig för oss utan varje form av reflektion. Den är intuitiv och den är subjektiv. I erfarenheten intuerar vi objektet – i det här fallet utbildning; undervisning och lärande – med utgångspunkt tagen i våra fördomar (att döma före); i vår mederfarenhet. Vi gör det med grund i livsvärlden, där objekten visar sig för oss som fenomen – dvs som något specifikt, en viss aspekt av en helhet. Livsvärlden är kvalitativ, pre-predikativ och historisk, vilket innebär att den visar sig för oss genom individuellt olika innebörder eller mening som också är klistrade till vår historia (tidigare erfarenheter; fördomar; mederfarenheter). De individuellt olika innebörder som fenomenen konstituerar är också avgränsningar som riktar vår uppmärksamhet mot det som erfarenheten ska handla om, genom att vi erfar eller urskiljer en sak i sänder. Erfarenheten är därför intentional. Den ingår dessutom i en erfarenhetsström som är ständigt pågående och som vi inte kan stoppa eller ställa

oss vid sidan av. Varje erfarenhets-nu, så också om det skulle utgöra begynnelsefasen av en erfarenhet, som just tar sin början, har med nödvändighet sin horisont av "det tidigare" som inte är innehållslöst (jfr Dewey ovan). Vidare skapar vi förutsättningar i erfarenheten som inte endast avgränsar ett innehåll (vad-aspekten) utan också processerna (hur-aspekten) i det vi erfar samt orsakerna till eller legitimeringen (varför-aspekten) av innehåll och processer. I denna komplexa process visar sig det som vi är ute efter från en rad av aspekter, som vi med hjälp av våra tidigare erfarenheter ser som något som kan vara sant. Detta under förutsättning att komplexiteten är möjlig att förstå (konstituera) och beskriva. Att förstå innebär att vi inser att det finns en grundläggande skillnad mellan vårt egna och tingens sätt att vara på "och att man samtidigt nödvändigtvis redan alltid är hänvisad till att vara i en samvaro med det varande som är skilt från tingens, men samtidigt förstår man att det hör till ens eget vara, att man förstår tingens vara, eftersom man är präglad av en 'öppenhet' [...] gentemot den värld [...] eller betydelsefullhet [...] inom vilken man möter och utlägger det varande." (Lübcke, 1988, s. 220).

DEFINITION

Lagen talar om "vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". I bokstavlig mening innebär det att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund *och* beprövad erfarenhet – dvs både ock samtidigt. Formuleringen blir därmed mycket krävande och framkallar lockelsen att lägga begreppen mycket nära varandra i sina respektive betydelser. Ett alternativ som hade varit enklare att hantera språkligt såväl som i en lokal praktisk tillämpning är att lagen i stället talat om "vetenskaplig grund *eller* (också) beprövad erfarenhet".

Med detta sagt har vi att de två begreppen 'beprövad' och 'erfarenhet' var för sig har sina respektive skilda bestämningar. Samma sak kan vi se då det kommer till kombinationen av de två begreppen. Historiskt har ordkombinationen 'beprövad erfarenhet' gått från antikens mera vardagliga definitioner till att under upplysningstiden förstås som en metod med vars hjälp vi kan hantera varseblivning och sinnesdata som kunskap. Man tänkte sig då att erfarenheter är något som vi adderar till tidigare sådana och som bygger på varandra, där flera erfarenheter till sist mynnar ut i vad som kan kallas 'beprövad erfarenhet'. Vi prövar samma sak vid upprepade tillfällen och till sist uppstår en situation där erfarenheten kan sägas vara beprövad. I en bestämning av erfarenheten ligger samtidigt ett spontant för-givet-tagande som säger att vi då omfattat det säkra, det som är sant. Likheten mellan den här uppfattningen och de som till exempel Skolverket och Högskoleverket presenterar är betydande. Det som emellertid adderas av respektive myndighet, och som inte återfinns inom filosofin är kravet på dokumentation och att en erfarenhet också ska vara delad av flera och att den ska vara god/rätt (så som Skolverket föreslår). Några sådana krav finns inte formulerade vetenskapshistoriskt. Det är snarare villkor som av allt att döma tillkommit i vår egen samtid, som vetenskapen har påverkat flera av de begrepp som ligger nära det vi kallar säker kunskap och då särskilt inom de områden som tar sin utgångspunkt i scientism och i naturvetenskaperna. Begreppet 'beprövad erfarenhet' läggs då i en tradition som definierar säker kunskap där tydliga krav på återupprepbarhet, kvantitet, randomiserade försök, objektivitet, generaliserbarhet etc ställ – med krav också på stora populationer och flera mättillfällen. När också kravet på systematik i en erfarenhet och i dokumentationen ställs, blir konsekvensen att 'beprövad erfarenhet' placeras inom ramen för de positivistiska vetenskapsidealerna. Därutöver

preciserar till exempel Skolverket (Minten, 2015), att det som krävs för att klassificeras som 'beprövad erfarenhet' är stora mängder av data. Preciseringen innebär att Skolverket sätter den kvantitativa forskningens vetenskapsideal framför den kvalitativa, scientismen framför humanismen, vilket i detta sammanhang framstår som både fel och mycket olyckligt. Skälet ligger i att essensen föregår existensen i all undervisning och i allt lärande; undervisning är en humanism. Skolverkets bestämning av beprövad erfarenhet överlappar i stället och i hög grad det som krävs för vetenskaplig grund och då förlorar begreppet beprövad erfarenhet i ett slag sin absolut viktigaste förutsättning och källa: lärarnas konkreta och levda yrkesvardag.

Inom den filosofi, som utvecklats under 1900-talet och då speciellt inom fenomenologin, hermeneutiken och pragmatismen, formuleras en kritik mot att erfarenhet och särskilt 'beprövad erfarenhet' kan användas som ett begrepp grundat i en klassisk aristotelisk kunskapstradition; i scientism och positivism (jfr Heidegger, 2001). Skillnaden är att inom traditionell filosofi (jfr Dewey, 1929; Lowney, 2015) ställs frågan: vad är – nu formuleras i stället frågan: vad existerar. En vad-är-fråga bygger på antagandet att det finns en objektiv och sann kunskap under det att vad-existerar-frågan utgår ifrån att kunskap är beroende av ett mänskligt sammanhang som är subjektivt och föränderligt (historiskt). De respektive perspektivens konsekvenser blir omfattande, särskilt då ett begrepp som 'beprövad erfarenhet' ska bestämmas.

Grundantagandet som jag gör här är ontologiskt, på så vis att möjligheten att tala om objektiva och stabila yrkeskunskaper hos rektorer och lärare inte kan göra yrkenas och skolans mångfaceterade och komplexa (mänskliga) verklighet full rättvisa. 'Be-

prövad erfarenhet' som begrepp i skolan är en vad-existerar-fråga som måste hanteras inom ramen för det som är det mänskliga.

Slutsatsen bör bli att erfarenheter är omöjliga att upprepa eller ses som så stabila över tid och sammanhang, att de kan bestämmas som säkra och de kan heller inte enkelt delas mellan några eller många personer. Konstaterandet för med sig antagandet att all 'beprövad erfarenhet' är unik – den kan inte återupprepas och den bygger heller inte på tidigare erfarenheter. Varje erfarenhet är ny och sådana kan inte ses som additiva, i den meningen att ju mer erfarenhet vi har desto mer beprövad blir den. Ett långt lärarliv innebär inte automatiskt 'beprövad erfarenhet'. Däremot befinner vi oss ständigt i en erfarenhetsström där händelser avlöser varandra i en direkt given verklighet, som vi inte kan stanna eller ställa oss utanför eller vid sidan av. Dessa erfarenheter leder oss fram till insikter som är nya för oss men de framstår i ett oändligt kontinuum. När erfarenheten blir beprövad antar den formen av praktik klokskap i en aktivitet som framstår som ett erbjudande som vi måste förhålla oss dialogiskt och dialektiskt till. Vi kan benämna det som intersubjektiva horisontsammanmältningar i betydelsen att de tolkas och begrips av många men med individuellt skilda utgångspunkter (för-domar). Vi kan förstå hur det är när någon har huvudvärk men vi kan aldrig ha ont i någon annans huvud.

Hur kan vi mot den här bakgrunden formulera en bestämning eller definition av 'beprövad erfarenhet' – som ett grundläggande begrepp i skolan, som alla rektorer och lärare ska vila undervisningen på och som kan spridas som kunskap mellan lärare? Det är inte svårt att hävda, att det i strikt mening är omöjligt – ordkombinationen, den lexikaliska bestämningen och de be-

greppsliga definitioner som vi redovisat ovan ger ett begrepp som är alltför sammansatt och osäkert för att det ska kunna integreras och användas i en sådan kontext som är skolans, och då som grund för didaktiska val.

Det tycks trots detta som om det finns en öppning för en definition av 'beprövad erfarenhet' via en beskrivning som kan utnyttjas i skolan. Den möjligheten är viktig att försöka se eftersom lagtexten använder begreppet och då bör det finnas med som en levande del i rektorers och lärares yrkesutövning. I en definition måste vi inledningsvis placera begreppet inom ramen för vad lagen säger, nämligen att det är 'utbildningen' som ska vila på beprövad erfarenhet. Utbildning (jfr ovan) bör här kunna förstås synonymt med undervisning och lärande – även om den besvärande omständigheten finns, att utbildning innebär att den ska leda till ett yrke (eller yrkesutveckling) i motsats till bildning. Men om beprövad erfarenhet i första hand ska omfatta undervisning och lärande i skolan blir också kontexten å ena sidan utbildningsvetenskaplig och å andra sidan utbildningens, dvs skolans praktik.

'Beprövad erfarenhet' är då något som ska hämtas från undervisningen och lärandet i skolans vardagspraktik men också återföras till densamma som något upplyst (ogömt) och kvalitativt annat. Huvudbegreppet bör nu kunna förstås i samband med en professionell aktivitet med det tydliga syftet att lära någon annan att lära sig något specifikt i skolan på ett särskiljande sätt – att undervisa så att lärande sker inom ramen för vad som är skolans alldeles speciella villkor. Denna undervisning måste också ske med ett tydligt och bestämt mål (definierade i läroplans- eller kursplanemålen). Den bör vidare kunna bedömas som god – då den ska användas. Om 'beprövad erfarenhet' är subjektiv och

levd, går det inte att hävda att den äger enkelt generaliserbara fakta, som med säkerhet kan användas. Den är heller inte möjlig att upprepa på ett systematiskt sätt. Snarare bör den beprövade erfarenheten ses som ett erbjudande där en lärare har gjort vissa bestämda erfarenheter i samband med undervisning, som i ett enskilt fall visat sig som framgångsrik – eller som mindre resultatrik. Dessa erfarenheter kan inte vara systematiska på annat sätt än att de är kvalitativa; levda och komplexa. Mot bakgrund av vad som nu sagts, kan vi erbjuda en tentativ bestämning av huvudbegreppet:

Den övergripande slutsatsen är att 'beprövad erfarenhet' i skolan finns som en pågående, medveten och subjektiv professionell handling. Den syftar till att nå nya professionella insikter som inte är vetenskapligt belagda. 'Beprövad erfarenhet' ligger närmast eller är detsamma som det Aristoteles kallar praktisk klokskap (φρόνησις; fronesis) eller mera specifikt här: lärares klokskap. Den praktiska klokskapen är något som syns i handlingen som något som öppnar sig självt som något; förståelse eller mening. Något som kan erbjudas som en upplyst handling men som inte systematiskt kan kopieras av andra professionella i skolan.

LITTERATURREFERENSER

- Aho, E., Henriksson Persson, A. & Larsson, M. (2016). Skolnära – ett skolnära begrepp?. Paper presented at Andra nationella konferensen i Pedagogiskt arbete 2015. Kapet (avslutad tryckt version), 12(1), 116-134.
- Bengtsson, Jan. (2005). En livsvärldsansats för pedagogisk forskning. I J. Bengtsson (red) (2005). *Med livsvärlden som grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Chomsky, Noam. (1975). *Reflections on Language*. New York: Pantheon Books.
- Dewey, John. (1929). *Experience and Nature*. Chicago: Open Court.
- Dewey, John. (1988). Experience and Education. In J. Dewey. *The Later Work, 1925-1953*. Vol. 13, 1938-1939. (Ed. Jo. A. Boydston. Carbondale: Southern Illinois University Press.

- Dostal, Robert J. (1997). Gadamer. In L. Embere (eds). *Encyclopaedia of Phenomenology*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher.
- Gadamer, Hans-Georg. (1960/1990). *Gesammelte Verk 1 Hermeneutik I*. Tübingen: J. C. B. Mohr.
- Gadamer, Hans-Georg. (1989). *Truth and Method*. London: Sheed & Ward. (Second Edition).
- Gadamer, Hans-Georg. (1993). *Gesammelte Verk 2 Hermeneutik II*. Tübingen: J. C. B. Mohr.
- Grondin, J. (2003). *Hans-Georg Gadamer A Biography*. New Haven: Yale University Press.
- Grönblad, Fredrik, & Sandström, Anders. (2013) Vad är vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet? Den nationella forskningsportalen. www.forskning.se/http://www.forskning.se/nyheter/fakta/teman/skolapavetenskapliggrund/tiofragorochsvar/vadarvetenskapliggrundochbeprovaderfarenhet.5.70a8b7dc142d58733af64.html. Publicerad 2013-12-11 (2015-10-20)
- Heidegger, Martin. (1927/2013). *Vara och tid*. Göteborg: Daidalos förlag.
- Heidegger, Martin. (1962). *Being and Time*. Oxford: Blackwell.
- Heidegger, Martin. (1982). *The Basic Problems of Phenomenology*. Bloomington: Indiana University Press.
- Heidegger, Martin. (1984). *The Metaphysical Foundations of Logic*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hsieh, H-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9):1277-1288. December 2005.
- Heidegger, Martin. (2001). *Phenomenological Interpretations of Aristotle. Invitation to Phenomenological Research*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hernborg, Anders. (2007). Svårt att definiera beprövad erfarenhet. *Läkartidningen nr 4 2007*. Volym 104, s. 199.
- Hume, David. (1739/2002). *Avhandling om den mänskliga naturen. Bok 1: Om förståndet*. Stockholm: Thales.
- Håkansson, Jan. & Sundberg, Daniel. (2012). *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Högskoleverket (2015). <http://www.uhr.se> 2015-10-28
- Jacobsson, Maria. (2007). Svårt att definiera beprövad erfarenhet. *Läkartidningen nr 4 2007* volym 104, s. 198.
- Kant, Immanuel. (1787/1985). *Kritik der reinen Vernunft*. Stuttgart: Philipp Reclam. Universal-Bibliothek. Nr. 6461 (9).
- Kroksmark, Tomas. (2003). Utbildningsvetenskap: En möjlighet att förvetenskapliga en civilisation. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, Årg 8. Nr 3. 2003. S. 193–202.
- Larsson, Hans. (1926). *Logik*. Stockholm: Norstedts.
- Levi, Ragnar. (1997). Vad menas beprövad erfarenhet? <http://www.sbu.se/sv/Vetenskap--Praxis/Vetenskap-och-praxis/2095/> (2015-10-20).

- Lindvert, J. & Minten, Eva. (2012). *Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Skolverket, Dnr 2012:1700.
- Locke, John. (1690/2016). *An Essay Concerning Human Understanding*. eBooks@Adelaide. The University of Adelaide Library, University of Adelaide, South Australia 5005
- Lowney, Charles. (2015) Dewey's Criticisms of Traditional Philosophy: Towards a Pragmatic Conception of Philosophy. <http://www.-bu.edu/wcp/Papers/Amer/AmerLown.htm> (2015-11-10)
- Lübcke, Per. (red.) (1987). *Vår tids filosofi*. Stockholm: Forum.
- Lübcke, Per. (red.) (1988). *Filosoflexikonet*. Stockholm: Forum.
- Marton, Ference & Booth, Shirley (1997). *Learning and Awareness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Ass.
- Minten, Eva. (2015). Vilken vetenskaplig grund vilar din förskola på? Förskolan 2015-10-09, 12:44: <http://www.lararnasnyheter.se/for-skolan/2015/10/09/vilken-grund-vilar-din-forskola-pa>
- NOB; *Nationalencyclopaedin Ordbok*. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.
- Rapp, Stephan & Kroksmark, Tomas (2016). Teacher's understanding of the concept research-based teaching In progress (Submitted).
- Rapp, Stephan, Bergmo Prvulovic, Ingela, Hansson, Kristina. & Kroksmark, Tomas. (2017). *Teachers career opportunities – Why is it important for teachers to pursue a career in school*. (In progress).
- Ricœur, Paul. (1980). *Essays on Biblical Interpretation*. <http://www.-religion-online.org/showbook.asp?title=1941>. Hämtad 2017-01-03.
- Rorty, Richard. (1991). *Objectivity, Relativism, and Truth: Philosophical Papers, Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sahlin, Nils-Erik. (2016). Förord. I Vetenskap och beprövad erfarenhet. Medicin. Lund: Lunds universitet, Filosofiska institutionen.
- Schütz, Alfred. (1991). *Der Sinnhafte Aufbau der Sozialen Welt*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Segolsson, Mikael, Rapp, Stephan. och Kroksmark, Tomas. (2015). The Education Act – with the mission to develop teaching and learning qualities in primary and secondary schools. The assumption that a law can increase the results in the PISA tests. In progress.
- Sfs (1998). Miljöbalk 1998:808. Svensk författningssamling 1998:808. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.
- Vetenskapsrådet (2015). Forskningens framtid! ämnesöversikt 2014. Utbildningsvetenskap Stockholm: Rapport nr 15, Vetenskapsrådet
- Vetenskapsrådet (2015a). Forskning och skola i samverkan – kartläggningar av Forskningsresultat med relevans för Praktiskt arbete i skolväsendet. Stockholm: Vetenskapsrådets rapporter.
- Vetenskapsrådet (2016). <http://www.vr.se/amnesomraden/amnesomraden/utbildningsvetenskap.4.12fff4451215cbd83e4800021012.html>. Hämtad 2016-01-13).

- Vikström, Björn. (2005). *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur.
- Webster, Noha. (1972). *Webster's New Twentieth Century Dictionary*. Unbridged. Second Edition-Deluxe Color. Cleveland: Simon and Schuster.
- Åman, P. & Kroksmark, T (2018). Forskning i skolan – forskande lärare. Lärares uppfattningar av begreppet vetenskaplig grund. *Nordic Studies in Education, Vol. 38, 3-2018, pp. 199–214*. ISSN 1891-5914
- Ödman, Per Johan. (1979). *Tolkning, förståelse, vetande: Hermeneutik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.